

ઈચ્છાઓનો અંત જ નથી

ગા નવી અનેક પ્રકારની સતત ઈચ્છાઓ કરતો રહે છે. એક ઈચ્છા સંતોષાતા બીજી નવી ઈચ્છાઓ તેનું સ્થાન લે છે. આમ ઈચ્છાઓ ઊભી થયા જ કરે છે. પછી માનવી ઈચ્છાઓ પ્રમાણે જીવનની પ્રવૃત્તિઓ કર્યા કરે છે. ઈચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે. દઢ બને છે અને પછી તે આપણી સમગ્ર પ્રવૃત્તિઓનું કેન્દ્રસ્થાન બની જાય. આપણા સુખ-દુઃખ, આનંદ, શોક, પાપ-પૂણ્યની માન્યતાના ધોરણો તેને આધારે ઘડાતા અને બદલાતા જાય છે. આ ઈચ્છાઓ જરૂરી અને બિનજરૂરી એમ અનેક પ્રકારની હોય છે. ગમે તે ઈચ્છાઓના જાળાં વચ્ચે જીવન ગૂંથાતું જાય છે. અને આપણે જ ઊભા કરેલા આ ઈચ્છાઓના જાળામાં આપણે ફસાતા જઈએ છીએ. આપણા મનમાં અનેક ઈચ્છાઓ જાગે છે. એક લેખકે કહ્યું છે તેમ આપણે ઈચ્છાઓનો સમૂહ છીએ. (Bundle of desire) અને આ ઈચ્છાઓને પોષવા માટે આપણો કિંમતી, મહત્વનો અને મોટા ભાગનો સમય વેડફી દઈએ છીએ. એક દ્રષ્ટાંતથી આ વાત સમજાવે. એક રાજા પાસે એક ફકીર આવ્યો અને કહ્યું કે મારી પાસે આ તુંબડી છે તે ભરીને મને અનાજ આપો. રાજાએ કહ્યું કે ‘એમાં તે શી મોટી વાત છે? અનાજ મંગાવીને તુંબડીમાં નાખવામાં આવ્યું. આશ્ચર્ય! તુંબડીમાં તે ક્યાં ગયું તે ખબર જ ન પડી. તુંબડીમાં છેદ પણ નથી છતાં પણ આ શું થઈ રહ્યું છે? તે સમજ પડતી નથી. તેમાં અનાજની આખી ગુણ ઠાલવી નાંખો તો પણ તે અનાજ ગુમ થઈ ગયું. રાજાને થયું જરૂર આમાં કંઈક રહસ્ય છે. તેણે ફકીરને પૂછ્યું આમ કેમ બને છે? મને સમજાવવાની કૃપા કરશો? ફકીરે કહ્યું કે તારો આખો ધનવૈભવ આ તુંબડીમાં નાખીશ તો પણ સમાઈ જશે કારણ કે આ તુંબડી માનવીની ખોપરીમાંથી બનેલી છે અને માનવીને ક્યારેય કોઈ બાબતથી સંતોષ નથી થતો તેની ઈચ્છાઓનો કોઈ જ અંત નથી એટલે જ આ તુંબડી પણ ભરાતી નથી.

ઈચ્છાના અનેક અર્થો થાય છે. આશા, અપેક્ષા, કામના વિગેરે. મનુષ્યના જન્મની સાથે જ કામનાઓ

જ્ઞાનામૃત

બ્રહ્માકુમાર અનિલ

પણ પેદા થાય છે અને તે મરણ સુધી ચાલે છે. ઈચ્છા-કામનાઓ ટ્રેનના ડબ્બાઓની જેમ એકબીજાની સાથે જોડાયેલી છે. ટ્રેનના ડબ્બાઓનો અંત આવે છે પણ ઈચ્છાઓનો અંત કદી આવતો નથી. કેટલીક ઈચ્છાઓ પૂરક ઈચ્છાઓ હોય છે. આમાં એક ચીજ જોઈતી હોય તો બીજી પણ ચીજો લેવી પડે છે. દા.ત. ચા પીવાની ઈચ્છા થાય તો ચા, ખાંડ, દૂધ વિગેરેની જરૂર પડે. કેટલીક ઈચ્છાઓ પરિવર્તનશીલ પણ હોય છે. આ એક ચીજની ઈચ્છા બીજી ચીજથી પણ સંતોષી શકાય છે. અગર કોઈને લીંબુનું શરબત પીવાની ઈચ્છા થઈ હોય અને તે ન મળે તો લસસી કે અન્ય શરબતથી પણ પૂરી શકાય છે, કેટલીક ઈચ્છાઓ

સમય જતાની સાથે આદત-ટેવોમાં બદલાય જાય છે. શરાબ, સીગારેટ કે ગુટખાં આદિનું સેવન ખરાબ આદત - કહેવાય. જ્યારે રોજ સત્સંગ કરવો, ભગવાનને યાદ કરવા એ સારી આદત કહેવાય.

ઈચ્છા-કામનાઓને મુખ્ય ત્રણ ભાગમાં વહેંચી શકાય. (1) જીવન જરૂરીયાતની કામના : દરેક માનવને જીવન જીવવા માટે ત્રણ મુખ્ય ચીજોની જરૂર પડે છે. રોટી, કપડાં અને મકાન, માણસ ગમે તેટલો ગરીબ હોય કે શાહુકાર સૌને પેટનો ખાડો પૂરવા માટે અનાજ, શરીરને ઢાંકવા માટે કપડાં તથા રહેવા માટે ઘર જોઈએ છે. (2) સુખી થવાની કામના : ગરીબ મજૂરવર્ગ રોજે રોજની મજૂરી મેળવીને એમાંથી એનું ગુજરાન ચલાવે

છે. જ્યારે મધ્યમ વર્ગનો માનવી માસિક આવક પ્રમાણે ઘર ચલાવે છે અને શક્ય હોય તો એમાંથી બચત પણ કરે છે. (3) આરામ ભોગવિલાસની કામના : આમાં ઊંચી આવકવાળાઓનો સમાવેશ થાય છે. જેમને રહેવા માટે બંગલા હોય છે. ફરવા માટે કાર હોય છે. સેવા માટે સેવકો હોય છે. એ લોકો સમજે છે કે જ્યાં સુધી સત્તા અને સંપત્તિ છે એને ભોગવી લો તથા મોજ માણી લો આગળ જે થવાનું હશે તે થશે. આમાંના કેટલાક માનવીઓ અનેક પ્રકારના વ્યસની પણ હોય છે. આ વ્યસન માનવીને પાયમાલ કરે છે. જે પતનનું કારણ બને છે. આપણે આ ત્રણ ઈચ્છા-કામનાઓ

ઈચ્છાના અનેક અર્થો થાય છે. આશા, અપેક્ષા, કામના વગેરે. મનુષ્યના જન્મની સાથે જ કામનાઓ પણ પેદા થાય છે અને તે મરણ સુધી ચાલે છે

જોઈ તે ભૌતિક હતી. દરેક માનવ પોતાની વર્તમાન સ્થિતિથી ઉપર ઊઠવા માટે પ્રયાસ કરે છે. કોઈ અવળે માર્ગે ચઢી ચોરી, રૂકેતી કરે છે. અને કોઈ મજબુરીથી પરિસ્થિતિવશ આવા કદમો ઉઠાવે છે.

સ્વને કેન્દ્રસ્થાને રાખો અને શાંત ચિત્તે વિચારો. “હું” તો એક ચૈતન્ય અજર, અમર, અવિનાશી જ્યોર્તિબિંદુ આત્મા છું. સામે વ્યવહારમાં આવતા સગા સ્નેહીજનો પણ આત્માઓ છે. આત્મિક સંબંધે આત્મા-આત્મા, ભાઈ-ભાઈના નાતે બંધાયમાન છે એટલે મુજ આત્માનો વ્યવહાર પણ અન્યો સાથે આત્મિકભાવથી જ બંધાયેલો છે. એવા પવિત્ર વિચારો દ્વારા માનવીય મન પણ શુભકામનાઓવાળા વિચારોથી વિચારતું રહેશે. બુદ્ધિ પણ શુભ નિર્ણયો લેશે જે થકી કર્મ પણ

ગ ત અંકમાં શરણાગતિની સ્પષ્ટતા કર્યા પછી હવે ભગવાન કૃષ્ણ સર્વ-કારણ અને સર્વ પરિણામને સમજાવી રહ્યા છે.

“યસ્મિન્ પ્રવૃત્તિઃ પ્રસૂતા પુરાણી” (૧૫/૪) કહીને ગીતા સમજાવે છે કે સૌના કારણ અને પરિણામ ભગવાન જ છે. આ સૃષ્ટિ ભગવાન જ રચે છે અને પરિણામસ્વરૂપે તે ભગવાનમાં જ લય પામે છે. જ્યારે માનવ પરિણામ પર દષ્ટિ રાખે છે ત્યારે તેને એક ચોક્કસ ઉદ્દેશ્ય હાથ આવે છે. જ્યારે આ ઉદ્દેશ્ય કે લક્ષ્ય ભગવાન સ્વયં હોય ત્યારે માનવની દૈનિક પ્રવૃત્તિ પણ સારી જ થાય તે નિર્વિવાદ છે.

પ્રખ્યાત મેનેજમેન્ટ નિષ્ણાત અને પ્રભાવશાળી વક્તા સ્ટીવન કોવીએ પોતાના પુસ્તક ‘7 Habits of Highly Effective People’માં બીજી હેબિટ દર્શાવી છે : ‘Begin with the End in Mind’. કોઈ પણ કાર્યનો અંત મનમાં વિચારીને પછી શરૂઆત કરો.

કોવી સમજાવે છે: “ધારો કે તમે કો’ક વ્યક્તિના અંતિમસંસ્કારમાં ગયા છો. વળી, અનેક લોકો ત્યાં ભેગા થયા છે અને વારાફરતી મૃતક વ્યક્તિ વિષે પોતાનો અભિપ્રાય આપી રહ્યા છે. આવું ધાર્યા પછી એમ વિચારો કે તમે પોતે જ મૃત્યુ પામ્યા છો અને તમારે વિષે લોકો શું અભિપ્રાય આપશે તેનો વિચાર કરો. આવો વિચાર રોજ કરશો તો તમારા દૈનિક જીવનમાં ફક્ત નીતિ-નિયમો જ નહીં બદલાય પરંતુ તેનાથી જીવન પણ કેવી રીતે જીવવું જોઈએ તેનો ખ્યાલ તમને આવશે.”

આમ, અંતનો વિચાર દઢ અને યોજનાબદ્ધ કાર્યનો આરંભ છે. આ વિચાર destructive નહીં પણ constructive છે. અનેક મહાપુરુષોએ આ વિચાર સાથે અસંભવને પણ સંભવ કરી બતાવ્યું છે.

વિશ્વની અજાયબીસમું દિલ્હી અક્ષરધામનું કાર્ય શરૂ થતાં પૂર્વે જ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ અક્ષરધામના અંતિમ આકારને મનમાં લાવીને બોલ્યા હતા, “આપણે 5 વર્ષમાં આ પૂરું કરવું છે.” 100 એકરનું campus, 141 feet ઊંચું structure, જેને બનાવવા પાછળ 30 કરોડ

અંતથી શરૂઆત

જીવનની વચ્ચેવચ્ચે શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા

સાદુ જ્ઞાનાનંદદાસ

માનવ કલાકો ગયા, જેને જોઈને મુકેશ અંબાણી પણ બોલ્યા હતા કે “No construction company or project management company can do this in such a record time” - વળી, આ એક જ કામ ન હતું - પાંચ વર્ષ દરમિયાન 184 મંદિરોનું બાંધકામ, 2001નું ભુજ ભૂકંપ રાહતકાર્યમાં અનેક ગામો, શાળાઓ અને દવાખાનાઓનું નવનિર્માણ, 2004માં સુનામી પુનર્વસન વગેરે અનેક કાર્યો હતાં. અનુભવી લોકોની દૈષ્ટિએ પણ આ કાર્ય 5 વર્ષમાં થવું અશક્ય જ હતું. પરંતુ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે અંતિમ

સીમા બાંધી હતી કે “આપણે આ 5 વર્ષમાં કરવું જ છે” અને તેમણે કરી બતાવ્યું. ‘The largest comprehensive Hindu temple in the world’ તરીકે ગીનીઝ બુક ઓફ વર્લ્ડ રેકોર્ડમાં આજે અક્ષરધામ સ્થાન ધરાવે છે.

ટૂંકમાં, અંતનો વિચાર જ લક્ષ્ય-નિર્ધારણની ચાવી છે. આપણો અનુભવ છે કે લક્ષ્ય નિશ્ચિત થયા પછી જ કાર્યમાં ગતિ આવે છે. અજાણ્યા સ્થળે પૂછીપૂછીને જવાનું હોય ત્યારે ગાડીની ગતિ કેવી હોય અને જાણીતા સ્થળે જવાનું હોય ત્યારે ગાડીની ગતિ કેવી હોય! પરીક્ષામાં

અંતિમ સીમા ખબર છે કે 3 કલાકમાં પેપર પૂરું કરવાનું છે, તો પેનની ગતિ મનની ગતિ સાથે ચાલે છે.

માનવના વ્યક્તિગત જીવનમાં આ વિચાર કેટલો મહત્વનો છે તેની વાત કરતાં વિશ્વવિખ્યાત એપલ કંપનીના સ્થાપક સ્ટીવ જોબ્સે સ્ટેન્ફર્ડ યુનિવર્સિટીના પદવીદાન સમારોહમાં કહ્યું હતું કે “હું છોલ્લાં 32 વર્ષથી રોજ સવારે વિચારું છું કે આજે મારા જીવનનો છેલ્લો દિવસ છે. આ વિચારથી હું અનેક અનાવશ્યક, વ્યર્થ અને હાનિકારક પ્રવૃત્તિઓથી બચી શક્યો છું.”

વિનાશકારી ડાઈનામાઈટના સંશોધક આલ્ફ્રેડ નોબલનો નાનો ભાઈ લુડ્વિગ મૃત્યુ પામ્યો. ન્યૂઝમાં ભૂલમાં આવ્યું કે આલ્ફ્રેડ મૃત્યુ પામ્યો છે. તેના વિષે

ધારો કે તમે કો’ક વ્યક્તિના અંતિમસંસ્કારમાં ગયા છો. વળી, અનેક લોકો ત્યાં ભેગા થયા છે અને વારાફરતી મૃતક વ્યક્તિ વિષે પોતાનો અભિપ્રાય આપી રહ્યા છે.

લખ્યું હતું - “The merchant of death is dead.” “મોતનો સોદાગર મૃત્યુ પામ્યો.” “લોકો મને આ રીતે જુએ છે.” - આ વિચારથી તેણે કંપની બંધ કરી દીધી. પોતાની મિલકત ડોનેટ કરી ટ્રસ્ટ કર્યું. ત્યારથી નોબલ પ્રાઈઝનો જન્મ થયો.

આમ, કાર્યના આરંભે કરેલો અંતનો વિચાર ઉર્ધ્વ જીવનનો પર્યાય છે. 70-80 વર્ષના જીવન બાદ આપણે આપણા હૃદય ઉપર હાથ મૂકીને કહી શકીએ કે “Yes, I lived my life” “હું સાચી રીતે જીવન જીવ્યો.” જો આમ કહી શકીએ તો તે જ સાચી સિદ્ધિ છે. આ સિદ્ધિ પામવા માટે અંતનો કહેતાં પરિણામનો વિચાર જેટલો વહેલો કરીએ તેટલું આપણું લક્ષ્ય સમીપ આવતું જશે. તો આજે જ આ વિચાર દઢ કરીએ.